

Summary

Collection of Croatian Photographs at the Zagreb Photoclub

From 1970 the Zagreb Photoclub has been involved in collecting photographs for the club archives. This process that was initiated in the club has gradually broadened. In this was the process of creating a club collection of photographs has logically developed into the process of creating the Collection of Croatian Photography. In order to regulate the legal status of the Collection, in 1990 it was registered at the Institute for the Protection of Cultural Monuments in Zagreb. In that same year an inventory book was introduced that has systematically recorded authors and their photographs. The Collection presently holds more than 6000 photographs by over 300 authors.

STAKLENI FOTOGRAFSKI ATELJE JOSIPA PELIKANA U CELJU

*Andreja Rihter
Muzej novije povijesti Celja
Celje*

Svjetlost je umjetnost. Za slikanje već stoljećima, za fotografe, umjetnike modernog doba, »slikare« neponovljivih trenutaka stvarnosti, utoliko više. *Svjetlost je elementarna snaga fotografa – umjetnika, svjetlost je pokretač njegova stvaranja, njegovu je orude.*

Majstorstvo atelijerskog fotografa, kakav je bio Josip Pelikan, jest prije svega u svladavanju svjetlosti: kako uhvatiti njezinu mekoću, jedva vidljive obrise i sjene, bore i glatkoću lica, strogost ili elegantnost odjeće...

Pelikan je bio veliki umjetnik, portretist kakvih više nema. Veliki majstor svjetlosti.

Stakleni fotografski atelijer znamenitog Celjanina, majstora fotografije Josipa Pelikana, kulturni je spomenik izuzetnog značenja jer je riječ o jedinom očuvanom primjeru staklenog fotografskog atelijera s kraja 19. stoljeća na našim prostorima, a rijetki su i drugdje u svijetu.

Celjski fotograf Johann Martin Lenz postavio ga je 1899. godine u vrtu svoje kuće u Neugasse br. 1. Nacrtno što ga je napravio celjski arhitekt W. Higersperger prikazuje prizemni zastakljeni objekt trocrtnih dimenzija 8x5 metara i visine 4,2 metra. U konačnoj izvedbi fotograf je dozidao prizemnu etažu

*Fotografski atelijer danas
© Atelje Josipa Pelikana, Muzej novije povijesti Celja, Celje*

Fotografski salon

© Atelje Josipa Pelikana, Muzej novije povijesti Celja, Celje

i u njoj uredio tri radna prostora, a na nju namjestio zastakljenu metalnu konstrukciju. Stakleni dio bio je okrenut prema sjeveru i na taj način hvatao meku svjetlost. Atelijer je radio tijekom čitave godine, zato je bilo uređeno i grijanje s okruglom litoželjeznom peći. Za otjecanje kondenzacijske vode s metalne konstrukcije brinuo se odvodni žlijeb, povezan s vanjskim krovnim žlijebom, a svjetlost i sjenu majstor je regulirao sistemom pričvršćenih zavjesica za zastiranje, plave i bijele boje, koje je fotograf palicom pomicao kako bi mu odgovaralo.

Godine 1919. atelijer je otkupio fotograf Josip Pelikan, koji je tada preselio iz Idrije u Celje. Godine 1996., na poticaj Muzeja novije povijesti Celje, otkupio ga je grad Celje i u njemu uredio izložbeni prostor Pelikanove fotografije. Stakleni fotografski atelijer ponovno je zaživio u svom prvotnom sadržaju, za posjetitelje i sve koji bi svoju fotografiju rado čuvali kao trajno sjećanje.

Muzej novije povijesti Celja s veseljem i ponosom preuzeo je odgovornu zadaću, dokumentirati i (sa)čuvati opsežnu fotografsku građu koja obuhvaća – a to istini za volju ne treba zaboraviti – cjelovito njegovo, ne tako kratko »fotodoživljavanje«: od početaka u Idriji do zadnjih remek-djela u Celju; ukupno 19.939 originalnih fotografija različitih veličina te 952 fotografske ploče.

Pelikanovu građu odlikuju autorova izuzetna preciznost, dosljednost i visoka stručnost. Upravo posljednoj treba pripisati sretnu okolnost da je sva ostavština odlično očuvana, uzorno datirana i popisana, ukratko prepoznatljiva.

Šetnju po atelijeru započinjemo u prizemlju s posebnim ulazom koji je za vrijeme rada fotografa služio kao ulaz samo za naučnike.

Atelijer je dozidan na dva kata. Donji prostori bili su namijenjeni radu naučnika, a danas su to prostori za posjetitelje. Uđimo u galeriju fotografskih umjetničkih djela Josipa Pelikana. Rekonstrukcija laboratorija ili danas mračne komore, vodi nas u prostor umjetničke mašte. Pri tome nas prate originali staklenih ploča – slike grada Celja od 1930. godine nadalje.

Prije uspona u salon možemo spoznati čarobnu rekonstrukciju fotografije. Grube crte lica dobivaju mekan otisak, blijedo-sive oči mijenjaju se u gotovo golublje sivu. U retuširnici se upoznajemo sa slikarom umjetnikom.

Gornji kat – salon, kao i početkom stoljeća, i danas čuva sadržaj fotografskog atelijera. Zavjese koje se pomiču na stropu i zidu, kao i crno-bijele pozadine, majstora-fotografa učinile su umjetnikom sjenčanja i osvjetljavanja. Kulise, zastori i namještaj popunjavali su praznine na fotografijama, odnosno naglašavali željeni sadržaj. Na zidovima salona predstavlja se umjetnik u životu na fotografijama.

Svijet celjskoga fotografa –umjetnika, planinara i velikog čovjeka Josipa Pelikana, (bio) jest takav svijet: kao zvijezde udaljeni čudni svijetli i lijepi trenuci, još davno uhvaćeni u čarobnu moć majstorske fotografije.

Umjetnik je tijekom života i stvaranja u Celju proširio svoju djelatnost do lječilišnih krajeva u okolici. U Rogaškoj Slatini postavio je svoj atelijer za fotografiranje eminentnih gostiju lječilišta. Također, njegovi su naučnici dolazili na Dobrno i u Rimske Toplice.

Pelikanovi atelijeri bili su uvijek napunjeni najnovijim dostignućima fotografske tehnike.

Rijetke su obitelji u Celju koje ne bi čuvale svoje obiteljske fotografije obljetnica i praznika, u sjećanje na mlade godine, na djetinjstvo, s potpisom Josipa Pelikana. Znamenite Pelikanove fotografije predstavljaju nam poznate i nepoznate osobe iz celjske prošlosti, odnosno slovenske povijesti, kad su kao gosti boravili u lječilištima Rogaška Slatina i Rimske Toplice. Fotografije u atelijeru nastajale su prilikom različitih događaja – rođenja, krizmi, pričesti, vjenčanja.

Josip Pelikan došao je u Celje u jesen 1919. kao ugledan i sposoban fotograf, s obiljem znanja i iskustva. Već su u Idriji i Brežicama, otkuda čuvamo tek rijetke snimke, nastali prizori iz svakidašnjeg i obiteljskog života. U Celju su se njegovom atelijerskom opusu pridružili prvi snimci Savinjskih Alpi. Među njima nezaboravne i još neokrnjene Logarske doline, planinskih kuća u Savinjskim Alpama. Kao strastven planinar prohodao je gotovo svaki pedalj i otkrio, zabilježio nezaboravne trenutke na snijegu, kao i proljeća u planinskoj prirodi koja se budi. Pri odlascima u gorje pomagali su mu domaćini. Teška fotografska oprema, traženje odgovarajuće

svjetlosti i maglica iziskivali su vrijeme, strpljenje i ljubav. Priroda je Pelikana uvijek privlačila. U arhivima čuvamo još i snimke okolnih vrhova Celjske kotline, a u prvom nas redu svaki put iznenadi pogled na Stari grad, ili sam grad Celje sa Staroga grada. Na celjski se Stari grad uspinjao svojim, Pelikanovim putem.

Pelikanovo naslijeđe čine, osim bogate fotografske građe, i sva njegova sačuvana tehnička pomagala, njegovo oruđe – fotografska kamera, materijal za izradu fotografija, staklene ploče i stakleni fotografski atelje, u dvorištu Razlagove ulice u Celju.

Misao, kao poziv za obilazak stogodišnjaka:

Fotografija je komadić svjetla u tami, prolaznost, a fotograf je čovjek koji skuplja te sitne, dragocjene komadiće i s naporom ih sastavlja u mozaik nekog vremena i nekih ljudi; skupljač je svjetlosti, zrcalo vremena, slika nekog života. Pa neka i prolaze pokraj njegovih djela nemarno i bezbrižno, neka ga i ponižavaju, napadaju ili ismijavaju; on zanesenom, nepokolebljivom ljubavlju sastavlja svoju sliku Istine. I čuva je za generacije koje dolaze i koje će biti drukčije.

Prijevod sa slovenskog jezika: Jagna Pogačnik

Summary

The Glass Photographic Studio of Josip Pelikan in Celje

The glass photographic studio of master photographer Josip Pelikan, a renowned citizen of Celje, is an exceptionally important cultural monument since it is the only preserved example of a glass photographic studio from the end of the 19th century in Slovenia, and other examples are rare elsewhere in the world. In 1996, after an initiative of the Museum of Recent History in Celje, it was acquired by the town of Celje and refurbished as an exhibition space of Pelikan's Studio. The glass photographic studio was restored in its original form for visitors as for all those who would like to preserve their own photograph as a lasting memory. The studio also holds abundant photographic holdings with a total of 19,939 original photographs of various dimensions as well as 952 photographic plates.